d 2 May 1783

USTANOWIENIE

dla lepſzych

NA WYKORZENIENIE

tułaiącego śię hultayſtwa

ſpoſobow.

De Dato z Potzdamu d. 1. Grudnia, 1782.

Wroclawiu, drukowan litterami Graſſowemi.

MY FRYDRYCH
z Bożey Łaski Krol Pruski
&c. &c. &c.

Dó wiadomośći tymże daiemy: iż, choćiaż na wygubienie żebrakow, tułaczow y ſzkodzcow kraiu, iuż przez on Edykt od 14. Grudnia, 1747. dla wygubienia żebrakow y tułaczow wydany, przez Inſtrukcyą przy wizytacyi kraiowey od tegoż dnia, przez rzetelnieyſzą Inſtrukcyą względem wygubienia tułaczow y hultayſtwa od 1. Kwietnia, 1747. y przez Poſtanowienie dla ubogich domu w Klusburgu, od 4. Lutego, 1779. należyte zażywane były ſpoſoby; przećięż doświadczenie ſtwirdźiło, że y po takowych uſtawach tak wiele śię hultayſtwa y złodzieyskich tułaczow po kraiu poniewiera, ludzi na gośćińcach napadaiąc y odźieraiąc, z koni y innych rzeczy okradaiąc, ba na naywiękſzą ſwawolę, podkładania ognia, śię rozpuſzczaiąc.

Naypewnieyfza tego przyczyna ieft zaniedbane przeftrzeganie owych pożytecznych uftaw, ktore niedbalftwo bez żadney wymowki ieft, ponieważ kofzta na wykorzenienie y pokaranie tak haniebnego rodzaiu, z publiczney Inkwizycyi Kafy, y względem wfpomnionego Poftanowienia przy wyftawieniu dla ubogich domu w Klusburgu, iefzcze śię zapłata tym daie, ktorzy podeyrzane ofoby zatrzymuią, zatym iedynie na woli obvwatelow zależy, kiedy przez pilną baczność na takowych haniebnych tułaczow, kray nie bywa od nich oczyfzczony.

Z tey przyczyny za potrzebną uznano, częśćią obywatelow, ofobliwie na wśiach, nie tylko do nakazanego przeftrzegania uftaw ku ich dobremu wydanych pobudzać, ale ich też w tey powinnośći nieuftannie zachowywać; częśćią też takowych fpofobow zażywać, aby tak cudzoźiemfcy tułacze z boiażni pokarania, od przechodzenia do kraiu zabronieni, iako też kraiowi prożniacy od poniewierania się odprowadzeni y do pożytecznych fpraw przyzwyczaieni byli.

Względem pierwfzego błędu uśiłuią śię zaniedbane tułaczow zatrzymanie wymowką obawiaiącey śię pomfty okryć; że zaś takowa wymowka ieft niegodźiwa y niefpofobna, oświadczaią tak rożne z złośći przećię poczynione pożary. A takowa pomfta, iak śię każdy domyśli, oddalona będźie, gdy takowy fzkodzący tułacz żadnego dla uchronienia śię mieyfca nie znaydźie, gdźiekolwiek zatrzymany, a chćiwość zemfty, karaniem do czafu znieśionym, zadufzona będzie.

Zatym przy ftwirdzeniu wfzyftkich wyżey przerzeczonych uftaw tymże znowu śię nakazuie:

1) żeby śię żaden obywatel kraiu nie ważył, iakiego cudzego człowieka bez uwiadomienia y pozwolenia zwierzchności fwoiey do śiebie przyiąć, albo go w iakim kolwiek przypadku, bądź w ftayniach, bądź ftodołach albo brogach &c. nocować, ale powinien ich do publiczney karczmy odesłać. Kto tego zaniedba,

niedba, ten, ieżeli ieſt ogrodnikiem albo chalupnikiem &c. 2. tal. tw. ieżeli zaś ieſt gburem 3. tal. pieniężney kary do cuchtauzu położy.

2) Pod tąż karą powinien każdy obywatel na wśi, postrzegſzy cudzego a podeyrzanego człowieka, ktory nie maiąc żadnéy ſprawy, po wśi śię tłucze, zatrzymać go y do ſzołtyſa y ſądu przy wieść; przynamniey bytność iego ſzołtyſowi y ſądowi opowiedźieć, ktorzy go pod 5. tal. kary, według Poſtanowienia o domie dla Ubogich w Klusburgu, chybaby śię nieodwłocznie względem ſpraw y poczćiwośći ſwoiey, paſzportem albo liſtem z nauki wyświadczył, zaraz do Magiſtratu, miaſta tey okolicy na tym lepſze doświadczenie odesłać, a poſpolićie według nakazu w tymże Poſtanowieniu względem domu dla ubogich w Klusburgu śię ſprawować powinni.

3) Każdy Karczmarz y gośćinny powinien każdego przenocuiącego cudzego gośćia, każdy dźień ſzołtyſowi y Sądowi opowiedźieć, ktorzy go właſnym ſpoſobem, y pod takowąż karą, iak wyrażono, wypytywać maią. Kiedy ſzołtys ſam ieſt karczmarzem, powinien to oſobom do ſądu należącym albo przysiężnym ku temu końcowi opowiedźieć. Względem drugiego błędu każdemu wiadomo, iż nie tylko cudzoziemcy, ale też kraiowi a nad to ieſzcze ośiadli mieſzkańcy po kraiu śię tułaią, ſwawole, kradźież y inne takowe złośći popełniaią, y z innemi ośiadłemi takowego niepoczćiwego rodzaiu śię towarzyſzą. Człowiek, ktory śię z dźieła rąk ſwoich żywi, nie może śię bez ſzkody od domu ſwego długo oddalić, tym mniey będźie śię mogł na ktorym kolwiek mieyſcu ośiadły człowiek bez przeſzkodzenia goſpodarſtwa ſwego na odległe mieyſca udawać; ci zaś, ktorych ſprawy to z ſobą przynoſzą, w kraiu chodźić, iako to, ſzlufirze, ſitarze albo rzeſzotarze, ſzczećiarze, bydła wyrzynacze, kupcy przędze &c. oſobliwe ſwoie wolne liſty maią; każdy tedy, ktory oprocz takowych ſpraw po kraiu śię tłucze, ſzkodliwe mieć muśi zamysły, y należy do pocztu tułaczow. Z tey przy-

czyny

czyny wyraźnie śię nakazuie, żeby y takowi bez świadectwa tułaiący śię kraiowi ludźie, lub są ośiadłemi lub nie, na sposob owych cudzych tułaczow, pod iednakową karą, zatrzymani y właſnym ſposobem rozſądzeni byli. Pokaranie wſzyſtkich takowych niesłuſznie poniewieraiących śię kraiowych albo cudzych tułaczow, bez poprzedzaiącego Inkwizycyalnego Proceſu, y bez zaśiągnionego od Kryminalnego Kolegium rozſądzenia, tylko na ſumowne doświadczenie od Naſzey woienney y Dominialney Komory

a.) bez excepcyi po pierwſzym złapaniu na 2. lata do Domu dla Ubogich w Klusburgu, y według przypadkow do cuchtauzu; po drugim złapaniu, ieżeli z kraiu ieſt, na 4. lata, y tak daley każdy raz z przydaniem dwu lat naznacza śię, żeby przedłużeniem czaſu y przy uporności ſwoiey do porządku y pracy przyzwyczaieni byli. Po wyćierpionym karaniu powinni

b.) Cudzoźiemcy pod pogrożką za granicę konwoiowani, kraiowi zaś na mieyſce pobytu odesłani bydź. Cudzoźiemiec pogrożki zaniedbawſzy, a powtornie zdybany będąc, nieodwłocznie na 6. lat, trzeci y czwarty raz na 10. lat do cuchtauzu ma bydź odwiedźiony. A żeby też

c.) z Protokolu Inkwizycyalnego poznać było można, iak długo śię taki tułacz poniewierał, a ieżeli każdy goſpodarz powinności ſwoiey wyżey wyrażoney doſtatecznie dogodźił; więc tedy Magiſtratom, y publicznym Inkwizytorom tymże śię nakazuie, żeby śię pilnie wypytywali, gdźie takowy tułacz przenocował, nie będąc zatrzymany, y gdźie dotąd przebywał. A gdyby Inkwizytor pilności ſwoiey przy tym zaniedbał, a nowaby Inkwizycya potrzebna była, tedy wſzyſtkie z takowey uczynioney odwłoki, pochodzące koſzta, oprocz tego zaś według zwyczaynego ſpoſobu płacone będą, ſam Inkwizytor przez ten czaś nośić powinien. d.) Kry-

d.) Kryminalne Kolegia otrzymawszy Akta dla osobliwego występku na rozsądzenie, powinne także względem tułania, osobliwie według tego ustanowienia sądźić, y przećię na 2. albo więcey lat rozeznać, choćiażby kara dla osobliwego występku na mnieyszy czas miała bydź uznana. A żeby też żadnego sposobu nie zaniedbano, takowe hultaystwo złapać: więc tedy Naszy Komissyi Inspektorowie, wodzowie y Komendantowie Regimentow y Garnizonow Sląskiego woyska nie tylko

e.) napominani bywaią, aby od czasu do czasu patrule na wśi, osobliwie do karczm u gośćińca wysyłali, na zabranie zdybanych tułaczow, ale też za pożądaniem Zwierzchnośći, komendę ku temu końcowi dali. Daley nakazuiemy znowu

f.) Strażnikom konnym y pieszym na wśiach, tak iako też wizytatorom mieyskim, żeby podeyrzanych ludźi, ktorzy śię względem spraw należyćie wyświadczyć nie mogą, mocno zatrzymali, a do miasta nie wpuszczali. Także

g.) częstotne generalne w kraiu wizytacye, iak to, osobliwie każdy mieśiąc albo kiedykolwiek za dwie niedźiele powinne bydź nakazane. A żeby y tu każdy powinnośćiom swoim dogodźił; każda zwierzchność zaniedbawszy powinnośći swoiey albo pilnośći przy wizytacyi, pod karę 50. tal. tw. szołtysowie zaś y sądowi, 5. tal. podpadną.

Pospolićie Magistratom y Dominiom przynależy, pilną mieć baczność w miastach y wśiach na takowych ludźi, ktorzy śię iawną pracą albo rzemiosłem nie bawią, a dla wyżywienia sposobow podeyrzanemi są, a pozwawszy ie przed śię, pilnie śię o ich sprawach wywiadywać; gdyż takowi ludźie bez wątpienia przyczyną są kradźieży, albo iey zataienia, y także teraźnieyszey niebespiecznośći w kraiu.

Woien-

Woiennym Naſzym y Dominialnym Komorom iuż nakazuiemy, tak iako Konſyliarzom powiatowym y poborowym, Magiſtratom y Dominiom, iak naypilnieyſze przeſtrzeganie y wykonanie tegoż pożytecznego Uſtanowienia; także Fiſkalne Sądy należyćie doglądać powinne, aby takowa Naſza Naywyżſza wola y intencya w Naſzym Xięſtwie Sląſku y Hrabſtwie Glacu wykonana była, wydawaiąc przeſtępcow u Woienney y Dominialney Komory na pokaranie.

Dan w Potzdamie d. 1. Grudnia, 1782.

L.S. FRYDRYCH.

de Hoym.